

Prof. Dr. Orbán Jolán
PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék
Tel/Fax: 06 72 501 521
7624 Pécs, Ifjúság u. 6.
orban.jolan@pte.hu

Pécs, 2024. 06. 12.

BESZÁMOLÓ A 2024/2025 ÉVES TEVÉKENYSÉGRŐL

A *Kultúraközi Kölcsönhatások Kutatóközpont* tagjaként 2024/2025-ben a következő tevékenységeket végeztem:

KUTATÁS: Jacques Derrida filozófiájának, valamint a kortárs irodalom és kulturális jelenségek kutatójaként kiemelt szerepet tulajdonítok a kultúraközi kölcsönhatások elemzésére. Ebben az időszakban azt vizsgáltam, hogy a különböző művészeti ágak közötti interakcióban a kultúraközi kölcsönhatásoknak milyen formái jelennek meg. A fotográfia, az opera és a divat állt ebben az évben kutatásaim középpontjában. Három nemzetközi tudományos konferencián prezentáltam a kutatási eredményeimet, amelyek közül egynek társ szervezője voltam.

KONFERENCIA-SZERVEZÉS: *Diaszpóra2025 – Revitalizáció* (Pécs, 2025. április 3-4) címmel Gúti Erika, Jarjabka Ákos és Szamosi Gertrud kollégáimmal a Pécsi Tudományegyetemen szerveztünk konferenciát, amelynek a nyelvi revitalizáció, valamint a kultúraközi kölcsönhatások vizsgálata volt a célja. A plenáris előadások – Csata Zsombor, George Szirtes, A konferenciakeretében szervezett Romani Design kiállítás középpontjában is a kultúraközi közvetítés állt.

KONFERENCIÁN TARTOTT ELŐADÁSOK

KÖZVETÍTÉS -- TRANSMISSION – TRANSMITERE, Nemzetközi konferencia, Sapientia Egyetem. Csíkszereda, március, 21-23.

A KÖZVETÍTÉS ALAKZATAI

Krasznahorkai László *Az ellenállás melankóliája* című regényének átiratai

Eötvös Péter első magyar nyelvű operáját *Valuska* címen 2023. december 2-án mutatták be Budapesten az Eiffel Műhelyházban a Magyar Állami Operaház produkciójaként Varga Bence rendezésében. A szövegkönyvet Keszthelyi Kinga és Mezei Mária írták Krasznahorkai László *Az ellenállás melankóliája* (1989) című szövege alapján. Krasznahorkai regényének nem ez az első átirata, hiszen Tarr Béla és Hranitzky Ágnes rendezésében *Werckmeister harmóniák* (2000) címen készült belőle már filmváltozat, de ez az első opera-átirata, amely ráadásul egycsapásra két opera, mert a magyar változattal egyidőben elkészült a német változat is, amelyet 2024. február 3-án mutattak be Regensburgban *Valushka* címen. De készült egy újabb opera-átirat is, amelyet 2024.

június 30-án mutattak be a berlini *Staatsoper Unter den Linden* programjaként *Melancholie des Widerstands* címen, amelynek Marc-André Dalbavie a zeneszerzője, Guillaume Métayer a szövegírója és David Martin a rendezője. Eötvös operája *comedia tragica* avagy groteszk opera, Dalbavie műve *Eine filmische Oper* azaz egy filmes opera. Az előadásomban azt vizsgálom, hogy Krasznahorkai-regény filmes és opera-átírataiban a közvetítésnek milyen alakzatai jelennek meg.

DIASZPÓRA2025 – REVITALIZÁCIÓ, Pécs, 2025.04.3-4.

DEKONSTRUKCIÓ, DIASZPÓRA, KULTURÁLIS IDENTITÁSKONSTRUKCIÓK

„Mindig megkonstruáltam a képeimet, anélkül, hogy tudatában lettem volna ennek. Most azonban, ahogy egyre tudatosabbá vált bennem a zsidóság rekvizitumaira való támaszkodásom, elkezdtem az identitást is konstrukciónak tekinteni.” – írja Frédéric Brenner, aki huszonöt éven át (1978-2002) fotózta a világ különböző részein élő zsidó közösségeket (Frédéric Brenner, *Diaspora: homelands in exile*, 2003). A fotókönyv első kötetében a világkörüli utazás különböző helyszínein készült fotók láthatóak, Szarajevótól Kalkuttáig, Rómától New Yorkig, a második kötetben pedig olyan filozófusok, történészek, költők, regényírók hangjai (*Voices*) hallhatóak és esszéi (*Essays*) olvashatóak mint Jacques Derrida, Stanley Cavell. Stephen Greenblatt, Henri Meschonnic, Elfride Jelinek, Michael Zand, Daniel Dayan. Az előadásban három kérdést szeretnék megvizsgálni: a diaszpóra fogalmának dekonstruktív értelmezését, a Derrida korábbi szövegeiben, valamint a *D’ailleurs Derrida* (Safaa Fathy, 1999) című filmben körvonalazódó diaszpóra-lét-tapasztalatot, valamint a Brenner fotói által előhívott emlékképeket.

TENDENCIÁK A DIVATKUTATÁSBAN II. Pécs, május 10-11.

KONCEPTUÁLIS DIVATMŰVÉSZET – VIKTOR&ROLF KIÁLLÍTÁSAI

Divat vagy művészet? – teszi fel a kérdést Roger Diederer a Münchener Kunsthalle igazgatója a *Viktor&Rolf Fashion Statements* kiállítása alkalmával (2024). „Miért ne lehetne mindkettő” – hangzik a tervező-páros válasza, akik otthon érzik magukat a kiállítóterekben, hiszen 1994 és 2024 között harminc divatkiállításuk volt. Avantgárd luxusdivat, konceptuális divatművészet, „tervező-művészek”, „art cuture” megannyi szokatlan kifejezés, amelyek jól jelzik, hogy a kiállítás a divat és a művészet közötti kapcsolt újraértelmezésére ösztönzi a kritikusokat.

A kérdés valójában Viktor Horsting és Rolf Snoeren kérdése, akik kiállításokkal kezdték a karrierjüket, galériákban, múzeumokban állították ki a divattal és művészettel kapcsolatos elképzeléseiket, fotóikat, videóikat. Így jutottak el Hollandiából Párizsba, a galériákból a kifutókra, majd vissza a kiállítótermekbe. „A divatbemutató rövidéletű, de a kiállítás örökre szól” – jegyzi meg Viktor Horsting, ezért is térnek vissza rendszerint a galériákba és a múzeumokba. A kiállítás kurátora Thierry-Maxime Lorient, akinek Jean Paul Gaultier, Peter Lindbergh, Thierry Mugler után ez a negyedik divatkiállítása Münchenben. A *Viktor&Rolf* párosnak viszont ez volt az első németországi kiállítása, amelyen több mint száz ruhát vagy ruhaszobrot mutattak be, de talán jobb lenne azt írni, hogy vittek színre, mivel számukra a divat sosem csak a ruhákról szól, hanem egy fogalom vagy elképzelés köré épülő performanszról. Franziska Stöhr a kiállítás társ-kurátora szerint a tervező-művész-párosnak épp ebben áll az egyedisége, hogy mindig egy gondolat vagy fogalom, vagy koncepció köré építik a bemutatót, mintegy visszafelé terveznek, először kitalálják a bemutató koncepcióját, ezután következik a ruhák tervezése. Az előadásban azt vizsgálom a *Viktor&Rolf*

tervező-művész páros miként kérdőjelezi meg avagy dekonstruálja a divat világát és miként forgatja fel a divatkiállítások rendjét.

PUBLIKÁCIÓK

- 2024 “Resistance to Political Power - Hungarian Literary Journals (1945-2004): Zoltán Ágoston interviewed by Jolán Orbán”, Wolfgang Görtschacher (ed.): *LITMAG East European Literary Magazines 1945–2004 Testing the Boundaries and Paving the Way to Democratization*, Beletrina, Slovenia, 153-179. ISBN 978-961-298-147-1 COBISS.SI-ID 190467075
<https://litmag.eu/publications/>
- 2024 Vendégbarátság, ellenségesség, vendégszeretetgyűlölet. Eötvös Péter: *Sleepless* (2021) *Magyar Zene*, Évf. 62. szám. 4 (2024) 436-465. DOI: <https://doi.org/10.71099/mz.17825>
- 2025 Az olvasás metamorfózisai, *Irodalmi Magazin*, 2025/XIII. évf. 13-18.

Üdvözlettel,

Prof. Dr. Orbán Jolán
egyetemi tanár

